

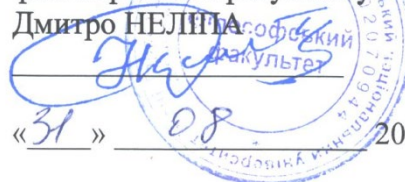
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Дмитро НЕЛІПА

«31» 08 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Євроінтеграційні процеси в країнах Східної Європи

для студентів

галузь знань
напрямок підготовки
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

05 соціальні та поведінкові науки
052 політологія
другий (магістерський)
політологія
вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	III
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладач: Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук, асистент кафедри політології

Пролонговано: на 20²²/20²³ н.р. (Масікова) «31» 08 20²²р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20___/20___ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук, асистент кафедри політології

Затверджено

« 26 » 08 2021 р.

Зав. кафедри політології

 (Олег БАТРИМЕНКО)

Протокол № 1 від « 26 » 08 2021 р.

(

]

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету

]

Протокол від « 31 » 08 2021 року № 2

◁

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

« 31 » 08 2021 року

]

Пролонговано на 2022-2023 н.р., Пр. № 2, від 31.08 2022 р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни - формування у студентів стійкої системи базових знань з євроінтеграційних процесів у контексті завдання вступу України до Європейського Союзу.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають знати особливості функціонування та розвитку сучасного суспільства, політики і влади, взаємодії людини з соціальними та політичними інституціями
2. Вміти збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів та явищ суспільно-політичних процесів, застосовувати базові поняття в критичному осмисленні подій, що мають місце в сучасному світовому політичному процесі.
3. Володіти елементарними навичками наукового дослідження та управління інформацією; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних подій та явищ; використання іншомовних фахових інформативних джерел, володіти основами політичної культури. До початку вивчення курсу студенти мають.

3. Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Євроінтеграційні процеси в країнах Східної Європи» є вибірковою дисципліною для студентів освітньо-професійної програми «Політологія» Викладається на 2-му курсі магістратури у 3-му семестрі. Предметом вивчення є ключові аспекти та проблеми євроінтеграційних процесів, основні підходи до їх осмислення, що мають місце в сучасних європейських розвідках.

4. Завдання (навчальні цілі) –

Надати студентам цілісну систему знань з євроінтеграційних процесів, зокрема, у пункті розкриття змісту основних концептів дослідження Європейського Союзу; характеристики географічних, культурно-історичних та геополітичних вимірів концепту Європи; розкриття сутності, історичних передумов та особливостей концептуалізації сучасних євроінтеграційних процесів; висвітлення проблем, що пов'язані з основними тенденціями сучасних євроінтеграційних процесів; ознайомлення з провідними мотивами розбудови та національними проектами Великої Європи; аналізу співвідношення понять: “європеїзм” та “євроатлантизм”, “європейська спільнота” та “євроатлантична спільнота”; розкриття особливостей європейської стратегічної культури та європейського проекту нового світового порядку.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК5. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ФК1. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

ФК3. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ФК4. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ФК6. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПРН2. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПРН4. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.

ПРН5. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.

ПРН6. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумков ій оцінці з дисциплін и
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	теоретичні основи європейської інтеграції	Лекція, самостійна робота	Тест до теми, підсумковий тест	5
1.2	основну проблематику євроінтеграційних процесів та критично її осмислювати	Семінар, самостійна робота	Тест до теми, підсумковий тест	5
1.3	принципи, аспекти, моделі європейської інтеграції	Лекція, самостійна робота	Усна доповідь, тест до теми, підсумковий тест	10
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури з проблематики євроінтеграції та європеїзації	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, тест до теми, підсумковий тест	10
2.2	генерувати нестандартні підходи у сфері публічного управління з огляду на варіативність моделей євроінтеграції, виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, тест, підсумковий тест.	10
2.3	вести дослідницьку діяльність, включаючи аналіз тенденції євроінтеграційних процесів	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді,	10
2.4	визначати напрями розвитку систем на різних рівнях, здійснювати експертну оцінку	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді,	10

	мотивів, норм,			
2.5	виявляти проблемні ситуації в практиці євроінтеграції з огляду на національні інтереси України, пояснювати їхні чинники та пропонувати шляхи розв'язання проблем, що ними спричинені, у сфері публічного управління	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді,	10
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді	5
3.2	організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів, зокрема презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, презентацій, відеороликів;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії,	5
3.3	вміти здійснювати ефективну комунікацію в сфері публічного управління та налагоджувати ефективну комунікацію з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій	Семінари	Дискусії	5
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу з євроінтеграції, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	Самостійна робота	Самостійні наукові розвідки, підсумковий тест	5

4.2	генерувати нові ідеї, вирішувати самостійно комплексні завдання, пов'язанні із верифікацією результатів існуючих оприлюднених досліджень, та порівнювати їх із результатами власних проведених досліджень	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, підсумковий тест	5
4.3	удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні, зокрема нести відповідальність за достовірність та політико-ідеологічну незаангажованість проведених досліджень	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії.	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

ПРН	Результати навчання дисципліни													
	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3
ПРН1. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.	+	+	+					+		+	+			
ПРН2. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.	+	+		+								+	+	
ПРН4. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.								+						
ПРН5. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.	+	+		+								+	+	+
ПРН6. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.		+		+	+		+							+

7. Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.3); (автономність та відповідальність 4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

7.1. Оцінювання під час навчального періоду.

Загальна оцінка під час навчального періоду складаються із балів, отриманих за: 1) усні доповіді на семінарах, доповнення та участь в дискусіях, 2) тести до тем; 3) Тест_Підсумкове оцінювання (модуль).

Усна доповідь, доповнення, участь у дискусіях: РН 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 2.5; 3.1; 3.2; 3.3; 4.2; 4.3. (min/max – 2/5 балів)

Тести до тем: РН 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2 (min/max – 16/45 балів).

Підсумковий тест модуль: РН 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 4.1; 4.2 (min/max – 12/10 балів).

У разі відсутності студента на занятті, обов'язковим є: 1) проходження тестів до відповідної теми і 2) участь або у форматі самооцінювання, або написання Самостійного дослідження, або підготовка презентації. Файли з рекомендаціями та критеріями оцінювання усіх цих видів робіт, дедлайни їх подачі (завантаження у Систему дистанційного навчання Moodle) містяться у відповідних файлах у рубриці Контроль і самоконтроль (<https://marina-shulga.pro/moodle/>)

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається у формі індивідуальних тестових завдань (закритого типу з одним правильним варіантом відповіді). Проходження тестів відбувається у режимі он-лайн на платформі «Система електронного навчання Moodle» (<https://marina-shulga.pro/moodle/>). Під час проходження тестів студент шляхом випадкового відбору отримує 5 тестових завдань із загальної кількості тих тестових завдань, які він мав можливість пройти протягом семестру у форматі тестів до тем.

Правильна відповідь на перші 4 оцінюється у 9 балів, на наступне 1 – в 4 бали.

Екзамен: РН 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 4.1.

Max: (тести) $9 \times 4 + 4 \times 1 = 40$.

Min: (тести) $9 \times 2 + 1 \times 4 = 24$.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься

лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до екзамену – 36 балів.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

Критерії оцінювання:

1. Для усної відповіді:

1. Розкриття змісту понять, теоретичних положень та дефініцій:

А) Під час усної відповіді усі поняття, теоретичні положення та дефініції наукових термінів розкриті у повному обсязі із зазначенням авторських та загально прийнятих (усталених на сьогодні) підходів до їх витлумачення – 2 бали.

Б) Під час усної відповіді частина понять, теоретичних положень та дефініцій наукових термінів лишилися без розкриття або ж це розкриття не містило порівняння авторських і загально прийнятих (усталених на сьогодні) підходів до їх витлумачення – 1 бал.

В) Під час усної відповіді усі поняття, теоретичні положення лише згадувалися без розкриття їхнього змісту, а дефініції наукових термінів були відсутні – 0 балів.

2. Використання джерельної бази:

А) Під час виступу студент спирався на тексти першоджерел – 2 бали.

Б) Під час виступу була використана лише навчальна та навчально-методична література – 1 бал

В) Під час виступу студент використав лише конспект лекції – 0 балів.

3. Опрацювання джерельної бази:

А) Під час виступу були виокремлені основні ідеї (не менше 3-х) першоджерела, розкрито їхній зміст у контексті питання, яке висвітлюється під час усної відповіді (наведено не менше 3-х цитат), а також актуальність їхньої теоретичної та практичної цінності для розуміння сучасного стану проблеми (наведено 3 аргументи) – 2 бали.

Б) Під час виступу було виокремлено менше 3-х ідей першоджерела, або ж виокремлені ідеї були лише озвучені, але не підкріплені цитатами (наведено менше 3-х цитат до кожної ідеї), а оцінка їхньої теоретичної та практичної цінності для розуміння сучасного стану проблеми не була

аргументовною (наведено менше 3-х аргументів) – 1 бал

В) Студент просто читав/переповідав текст першоджерела – 0 балів.

4. Формулювання висновку:

А) Усна доповідь закінчилася структурованим висновком (не менше 3-х пунктів) із обов'язковим зазначенням а) цінності використаного джерела для розуміння питання, що висвітлювалося під час усної доповіді; б) недостатньо висвітлених у цьому джерелі аспектів та нюансів питання, якому була присвячена усна доповідь та б) зазначенням джерел, які можуть стати у нагоді для подальшого вивчення питання, яке висвітлювалося під час усної доповіді – 2 бали.

Б) Усна доповідь закінчилася висновком, але один із обов'язкових його пунктів відсутній – 1 бал.

В) Висновок не був структурований за зазначеними вище пунктами, або ж його взагалі не було – 0 балів.

5. Формулювання власної думки:

А) В усній доповіді власна думка (оцінка) студента сформульована як незгода/згода з конкретними ідеями першоджерела із зазначенням спірних, на погляд студента, моментів цих ідей, можливих двозначностей у тлумаченні їхнього змісту, а також труднощів (або незрозумілості механізму у цілому) їх практичного втілення – 2 бали.

Б) В усній доповіді власна думка (оцінка) студента сформульована у форматі «погоджуюсь»/«не погоджуюсь» без зазначення спірних, на погляд студента, моментів цих ідей, можливих двозначностей у тлумаченні їхнього змісту, а також труднощів (або незрозумілості механізму у цілому) їх практичного втілення – 1 бал.

В) В усній доповіді власна думка (оцінка) студента сформульована у форматі «подобається»/«не подобається».

Під час оцінювання усної відповіді використовується коефіцієнт 0,2. Тобто максимальний бал за 1 усну відповідь становить – 2.

2. Для доповнення чи дискусії:

Змістовність, смислова завершеність, аргументованість:

А) Доповнення чи зауваження під час дискусії дозволяє звернути увагу на аспекти, які не були висвітлені в доповіді – 2 бали.

Б) Доповнення чи зауваження під час дискусії поглиблюють розуміння тих аспектів, про які вже йшла мова у доповіді – 1 бал.

В) Доповнення чи зауваження під час дискусії дублюють (містять переказ) того, про що вже йшла мова у доповіді – 0 балів.

3. Тести до тем.

З тим, щоб належним чином підготуватися до Тесту_Підсумкове оцінювання (екзамен), студент протягом семестру має можливість у форматі тестів, які запропоновані до тем, пройти у повному обсязі тестові завдання, що винесені на підсумковий тест (екзамен). Основні та додаткові тестові завдання (без варіантів відповідей) згруповані відповідно до кожної теми і розміщені у відповідних файлах (Тест 1_Тема 1, 2 і т.д. або Тест_Прізвище автора першоджерела <https://marina-shulga.pro/moodle/>). Їх опрацювання дозволяє студенту краще підготуватися до онлайн-тестування, яке і у форматі тестів до теми, і у форматі підсумкового тесту передбачає 1 (одну) спробу.

Вага кожного тестового завдання встановлена як відношення загальної кількості тестів (63) до кількості балів, яка в структурі підсумкової оцінки з дисципліни становить 44 балів. Відповідно правильна відповідь на кожне тестове завдання до теми становить 0,7 бала. Проходження тестів відбувається у режимі онлайн на платформі «Система електронного навчання Moodle». Графік проходження тестів, інструкція для підготовки до них (література, необхідна для опрацювання), розрахунок часу зазначені у відповідних файлах в рубриці Контроль і самоконтроль (<https://marina-shulga.pro/moodle/>).

3. Тест Підсумкове оцінювання (модуль).

З метою закріплення отриманих знань та підготовки до Тесту_Підсумкове оцінювання (екзамен) за бажанням передбачено проходження Тесту_Підсумкове оцінювання (модуль). Тест містить 5 питань (ваговий коефіцієнт 2 бали за 1 правильну відповідь), що їх студент отримує шляхом випадкового вибору з тієї суми тестових завдань, які він мав можливість пройти у форматі Тест_до Теми.

Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь, доповнення, участь в дискусіях	Усні відповіді передбачені семінарськими заняттями до усіх тем. Заняття відбуваються згідно із розкладом навчальних занять студентів. У разі	«2» x 5 = 10 та 1 бал за одне доповнення	«2» x 8 = 16;

	<p>відсутності студента на занятті, <u>обов'язковим є:</u> або написання Самостійного дослідження, або підготовка презентації, або участь у Форматі самооцінювання. Файли з рекомендаціями та критеріями оцінювання цих видів робіт, дедлайни їх подачі (завантаження у Систему дистанційного навчання Moodle) містяться у відповідних файлах у рубриці Контроль і самоконтроль (https://marina-shulga.pro/moodle/)</p>		
Тести до тем	<p>Тести до тем (закритого типу з одним правильним варіантом відповіді) студент проходить у режимі онлайн в «Системі електронного навчання Moodle» Проходження відбувається протягом семестру у відповідності до визначеного графіку (відповідний файл з рубрики Контроль і самоконтроль (https://marina-shulga.pro/moodle/); дата і час уточнюється з викладачем. Кінцевий термін проходження – 30 листопада. Тест активується для усієї групи.</p>	30x0,7=21	63x0,7=44
Тест_Підсумкове оцінювання (модуль) – за	<p>Тест містить 5 питань (ваговий коефіцієнт 2 бал за 1 правильну відповідь), що</p>	2x2=4	За бажанням

бажанням.	їх студент отримує шляхом випадкового вибору з тієї суми тестових завдань, які він мав можливість пройти у форматі Тест_до Теми. Тест активується для усієї групи.		
Загальна семестрова оцінка		36	60

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Екзамен	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	<i>36</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Сам. Робота
	<i>Змістовий модуль 1. Теоретичні засади європейської інтеграції.</i>			
1.	Феномен Європейського Союзу та основні концепти його дослідження	2	2	15

2.	Європейська інтеграція: сутність та концептуальне оформлення	2	2	15
	<i>Змістовий модуль 2. Практичні аспекти європейської інтеграції.</i>			
3.	Основні тенденції сучасної європейської інтеграції.	4	2	10
4.	Розширення євроінтеграції та європейська ідентичність.	2	2	8
5.	Поглиблення євроінтеграції та його негативні наслідки	2	2	8
6.	Європейський Союз та формування нового світового порядку. Концепт «Великої Європи».	2	2	8
	Всього:	14	12	64

Загальний обсяг – 90 год:
лекції – 14 годин;
семінарів – 12 години;
самостійна робота – 64 годин.

9. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Вахудова Анна Мілада Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму / Анна Мілада Вахудова. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. 379 с.
2. Возьний К., Іващук І., Вірковська А. Зовнішньоторгівельні інтереси країн Європи. Київ. Центр навчальної літератури, 2018. 280 с.
3. Європейська інтеграція / Уклад.: М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. 294 с.
4. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз. Історія і засади функціонування. Київ. Знання, 2021. 759 с.
5. Кормич Л., Краснопольська Т. Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека. Одеса. Фенікс, 2020. 60 с.
6. Макаренко М.І. Європейська інтеграція. Київ. Центр навчальної літератури, 2019. 344 с.

7. Мальська М., Антронюк Н. Основи європейської інтеграції. Київ. Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
8. Шульга М.А. Геополітика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. 239 с.
9. Шульга М.А. Політичні аспекти євроінтеграції: навчальний посібник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. 287 с.
10. Шульга М. «Велика Європа»: концепт, який ми втратили. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України*: монографія / від. ред. Ігор Соляр, упоряд. Олег Муравський, Михайло Романюк; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 221-236.
11. Kravchuk, O., Shulga, M., Delia, O., Krasnozhan, N., Kuchyk, O., & Kostyrya, I. (2022). Regional leadership as an element of Ukraine's geopolitical strategy: El liderazgo regional como elemento de la estrategia geopolítica de Ucrania. *Cuestiones Políticas*, 40 (73), 27-51. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.01>
12. Radmyla Voitovych, Mariia Masyk, Denys Darmostuk, Nataliia Zlenko, Iryna Yatsyk, Marina Shulga, Institutional Resilience of Public Governance Under Conditions of Sustainable Development, *WSEAS Transactions on Environment and Development*, vol. 18, pp. 884-893, 2022. <https://doi.org/10.37394/232015.2022.18.83>

Додаткові:

13. Європа та її болісні минувшини / Авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннаром. Пер. з фр. Є. Марічева. К.: Ніка-Центр, 2009. 272 с.
14. Ревель Ж.-Ф. Відживлення демократії. К.: Критика, 2004. 589 с.
15. Широков С. Сучасні концепти патріотизму в зарубіжних наукових дослідженнях. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2019, вип. 4(43). С. 14-18. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04\(43\)/4.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04(43)/4.pdf) (дата звернення 4.02.2022).

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/>
2. Договір про Європейський Союз (зі змінами та доповненнями від 13 грудня 2007 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029?lang=uk#Text (дата звернення 2.02.2022).

3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2016.202.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2016%3A202%3ATOC#C_2016202EN.01004701 (дата звернення 2.02.2022).
4. Закон України Про національну безпеку України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
5. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Урядовий портал [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua>
7. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://nplu.org/>
9. Офіційний сайт Європейського Союзу. Режим доступу: <https://european-union.europa.eu/select-language?destination=/node/1>
10. Представництво Європейського союзу в Україні. Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232
11. Geostrategic Intelligence Group [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://geostrategy.ua/>
12. Електронна версія курсу: <https://marina-shulga.pro/moodle/>